

TASVIRIY SAN'AT SIRLARI! CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHDA YANGILIKLAR!

Sapura Avezbayeva

**Qoraqalpog'iston Respublikasi, Qonliqo'l tuman
8-maktabning, Tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi**
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8133634>

Annotatsiya: Maqolada, rassomlikning asosiy prinsiplari, tuzilishi, ranglarni qo'llash, chizmachilik vositalari va yangi texnologiyalardan foydalanish kabi ko'plab mavzular keltirilgan. Maqola, tasviriy san'at va chizmachilik fanlari bo'yicha o'quvchilarning rassomlikni o'rganish va o'zlashtirishiga yordam beruvchi ko'plab usullarni taqdim etadi. Maqolada, tasviriy san'at sirlari keltirilgan va ular o'quvchilarning rassomlikni o'rganish va o'zlashtirish uchun katta ahamiyatga ega. Tasviriy san'atning asosiy prinsiplari, masalan, proporsiya, perspektiva, tsvet i kompozitsiya haqida tushunchalar berilgan. Tasviriy san'atning tuzilishi, masalan, rassomlikda chizmachilik vositalaridan foydalanish, rassomlik materiallari va chizmachilik usullari haqida ham ma'lumotlar berilgan. Maqolada, ranglarni qo'llash, chizmachilik vositalari va yangi texnologiyalardan foydalanish kabi ko'plab mavzular ham keltirilgan. Maqolada, chizmachilik fanini o'qitishda yangiliklar ham keltirilgan. Bu, o'quvchilarning chizmachilikda keng yaxlitlashi, chizmachilik vositalaridan foydalanish, chizmachilik texnikalari va yangi texnologiyalardan foydalanish kabi ko'plab mavzularni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Milliy san'at, o'quv materiallari, san'at sirlari, amaliy mashg' ulotlar, takomillashtirish.

KIRISH: Tasviriy san'at fani bo'yicha yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashda «Tasviriy san'at metodikasi» maktablarda o'rganiladigan maxsus o'quv fanlardan biri bo'lib, u bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tasviriy san'atdan amaliy mashg'ulotlarda metodik jihatdan tayyorgarligini takomillashtirishning muhim omilidir. Bu nazariy va amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarni badiiy-kasbiy bilimini, malaka va mahoratini shakllantirishga hamda ularni maktab o'quvchilari va pedagogika ta'lim-tarbiya berish jarayonida qo'llashga va o'rgatishga qaratilgan.

ASOSIY QISM: Tasviriy va amaliy san'at o'qituvchilarini shakllantirish uchun bu sohadagi barcha amaliy hamda nazariy bilimlar ta'lim sifatida zarur. Bular, asosan, qalamtasvir, rangtasvir, kompozitsiya, amaliy bezak san'ati, haykaltaroshlik, san'at tarixi va eng asosiysi, bu bilimlarini o'rgatishning metodik asoslarini egallash hisoblanadi. Ta'lim mazmunidagi bu bilimlarni egallash vositasida bo'lajak

o'qituvchi o'z sohasining ustasi bo'libgina qolmasdan, balki ana shu san'at sirlarini o'quvchi va yoshlarga ulasha olish malakasiga ega bo'ladi. Agar ushbu qisqartmani yoysak, quyidagilarni olamiz: STEAM bu - S - science, T - technology, E -engineering, A - art va M - math. Ingliz tilida bu shunday bo'ladi: tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika. Ushbu yo'nalishlar zamonaviy dunyoda eng mashhur bo'lib kelayotganini unutmang. Shuning uchun bugungi kunda STEAM tizimi asosiy tendentsiyalardan biri sifatida rivojlanmoqda. STEAM ta'limi yo'nalishi va amaliy yondashuvni qo'llash, shuningdek, barcha beshta sohani yagona ta'lim tizimiga integratsiyalashuviga asoslangan.

STEAM yondashuvi o'quv samaradorligiga qanday ta'sir qiladi?

Uning asosiy g'oyasi shundan iboratki, amaliyot nazariy bilimlar singari muhimdir. Ya'ni, o'rganish paytida biz nafaqat miyyamiz bilan, balki qo'limiz bilan ham ishlashimiz kerak. Faqat sinf devorlarida o'rganish tez o'zgaruvchan dunyo bilan hamqadam emas. STEAM yondashuvining asosiy farqi shundaki, bolalar turli xil mavzularni muvaffaqiyatli o'rganish uchun ham miyani, ham qo'llarini ishlatadilar. Ular olgan bilimlarni o'zlari «uqib oladilar».

STEAM ta'limi nafaqat o'qitish usuli, balki fikrlash tarzidir.

STEAM ta'lim muhitida bolalar bilimga ega bo'ladilar va darhol undan foydalanishni o'rganadilar. Shuning uchun, ular o'sib ulg'ayganlarida va hayotiy muammolarga duch kelganda, atrof-muhitning ifloslanishi yoki global iqlim o'zgarishi bo'ladimi, bunday murakkab masalalarni faqat turli sohalaridagi bilimlarga tayanib va birgalikda ishlash orqali hal qilish mumkinligini tushunadilar. Bu yerda faqat bitta mavzu bo'yicha bilimga tayanish yetarli emas.

STEAM yondashuvi bizning ta'lim va ta'limga bo'lgan qarashimizni o'zgartirmoqda. Amaliy qobiliyatga e'tibor berib, talabalar o'zlarining irodasini, ijodkorligini, moslashuvchanligini rivojlantiradi va boshqalar bilan hamkorlik qilishni o'rganadi. Ushbu ko'nikmalar va bilimlar asosiy ta'lim vazifasini tashkil etadi, ya'ni, bu butun ta'lim tizimi nimaga intilishini belgilaydi.

Ta'limga ushbu yangi yondashuv qanday paydo bo'ldi?

Bu nazariya va amaliyotni birlashtirishning mantiqiy natijasidir. STEAM Amerikada ishlab chiqilgan. Ba'zi maktablar bitiruvchilarning martabalarini e'tiborga olishdi va fan, texnologiya, muhandislik va matematika kabi fanlarni birlashtirishga qaror qilishdi va STEM tizimi shu tarzda shakllandi. (Fan, texnika, muhandislik va matematika). Keyinchalik bu yerda Art qo'shildi va endi STEAM oxirigacha shakllandi. O'qituvchilar ushbu mavzular, aniqrog'i ushbu fanlardan bilimlar kelajakda talabalarning yuqori malakali mutaxassis bo'lib yetishishiga yordam beradi, deb hisoblashadi. Oxir oqibat, bolalar yaxshi bilim olishga intilishadi va uni darhol amalda qo'llashadi.

Dunyo o'zgarib bormoqda, hatto ta'lim bir joyda turmasa ham.

So'nggi o'n yilliklardagi o'zgarishlar yoqimli, ammo shu bilan birga bizni havotirlantiradi. Ushbu yangi narsalarning ixtiro qilinishi bilan odamlar ilgari duch kelmagan ko'plab yangi muammolar mavjud. Har kuni yangi ish turlari va hattoki butun kasbiy sohalar paydo bo'ladi, shuning uchun zamonaviy o'qituvchilar o'qitadigan bilimlari va mahoratlari vaqt talablariga javob beradimi yoki yo'qmi deb o'ylashlari kerak.

O'zingizning g'oyangizni topishga bilim yordam beradi, ammo haqiqiy ish bu g'oyani haqiqatga aylantiradi.

Agar biz an'anaviy ta'limning asosiy maqsadi bilimlarni o'rgatish va bu bilimlardan fikrlash hamda ijod qilish uchun foydalanish deb aytsak, STEAM yondashuvi bizni olgan bilimlarni haqiqiy ko'nikmalar bilan birlashtirishga o'rgatadi. Bu maktab o'quvchilariga nafaqat ba'zi bir g'oyalarga ega bo'lish, balki ularni amalda qo'llash va amalga oshirish imkoniyatini beradi. O'sha haqiqatda ishlatilishi mumkin bo'lgan bilimgina haqiqatan ham qadrlidir.

STEAM yondashuvining eng mashhur namunasi - Massachusetts Texnologiya Instituti (MIT). Ushbu dunyo universitetining shiori «Mens et Manus» (Aql va qo'l). Massachusetts Texnologiya Instituti bolalarga STEAM tushunchasini oldindan o'rganish va tanishish imkoniyatini berish uchun STEAM kurslarini ishlab chiqdi va hattoki ba'zi ta'lim muassasalarida STEAM o'quv markazlarini yaratdi. Tasviriy, amaliy san'at ta'limi va tarbiyasi mazmunida milliy san'at merosimiz bilan birgalikda umum badiiy ta'limshunosligi va

uslubiyatiga tayanish lozim. Yosh pedagog tayyorlashda ta'lim mazmunining muhim yo'nalishlari, umum badiiy va milliy an'analarining ustuvorligiga amal qilishi darkor. O'qitishning asosiy talablari uchun zaruriy shartlar esa tasviriy va amaliy san'at sirlarini o'zlashtirish bilan birga o'quvchi va yoshlarga har jihatdan o'rgata olish usullarini egallashdir. Metodika ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash usullarining, mazmunining xususiyatlarini qarab chiqadi. Ma'lumki, o'qitish jarayonida xilma-xil metodlar qo'llaniladi.

«Metodika» so'zining ma'nosi, avvalo, ta'lim va tarbiyadagi samarali usullarining majmui hisoblanadi. Tasviriy san'at metodikasi oldida pedagogika fanining tarmog'i sifatida quyidagi vazifalar turadi:

1. Tasviriy san'at metodikasining aniq maqsadlari va uning fan sifatida bilim berish hamda tarbiyaviy ahamiyatini aniqlash.
2. Tasviriy san'at metodikasining mazmuni va tuzilishini aniqlash.
3. O'quvchilarning chuqur bilim, ko'nikma va malakalarini egallashda eng samarali uslub, vosita va shakllarini ishlab chiqishi.
4. O'quvchilarning bilim olish jarayonini kuzatish va tadqiqot ishlarini olib borish.

Tasviriy san'at metodlari deganda, o'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash usullari natijasida o'quv materiallarini yaxshi bilib olish darajasiga erishish va o'zlashtirish darajasining oshirilishi nazarda tutiladi. Har bir o'qitish metodlari o'quvchilar egallashi lozim bo'lgan bilimlar mazmuni (hajmi)ga monand tarzda ta'lim maqsadiga, o'quvchilarning yosh va fiziologik xususiyatlariga bog'liq. O'qitish usuli - bu ta'lim-tarbiyaning alohida qismlari hisoblanib, ularning yig'indisi o'qitish metodlariga kiradi.

Xulosa qilish mumkin, "Tasviriy san'at sirlari! Chizmachilik fanini o'qitishda yangiliklar!" nomli maqola, tasviriy san'at va chizmachilik fanlari bo'yicha o'quvchilarning rassomlikni o'rganish va o'zlashtirishiga yordam beruvchi ko'plab ma'lumotlarni taqdim etadi. Maqolada, tasviriy san'atning asosiy prinsiplari, tuzilishi, ranglarni qo'llash, chizmachilik vositalari va yangi texnologiyalardan foydalanish kabi ko'plab mavzularni ko'rsatilgan. Bu ma'lumotlar o'quvchilarning rassomlikka qiziqishini oshirish uchun yaxshi yordam beradi. O'quvchilarga o'rgatish, ko'nikma va malakalarini shakllantirish amaliy mashg'ulotlar mobaynida uzoq ijodiy mehnat orqali egallanadi. Demak, tasviriy san'at metodikasi - pedagogika ilmidagi o'quvchilarni tasviriy san'atga o'rgatish mazmuni, vazifa va metodlarini aniqlovchi, ijodiy ishlaridagi oqilona usullarni o'rganuvchi, ta'lim-tarbiyaning maqsad va vazifalariga tayangan holda samarali o'quv jarayonini tashkil etuvchi, shakl va yo'llarini tadqiq etuvchi sohasidir. Tasviriy san'at metodikasi o'qitish metodikasining boshqa sohalari kabi umumiy va xususiyatlarga ajratiladi.

References:

1. N. Abdullayev. San'at tarixi. 2 jildli, 1-jild, T., 1986.
2. B.Z. Azimova. Natyurmort tuzish va tasvirlash. T., «O'qituvchi», 1984.
3. B. Boymetov. Qalamtasvir. «Musiq» nashriyoti Toshkent, 2006.
4. X.E. Sultanov, N.A. Mansurov. Chizmatasvir (Laboratoriya ishlari). Toshkent-2014.
5. G'I. Muxamedov, U.N. Xodjamqulov. Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri: ta'rif, tavsif, tasnif. Chirchiq «Universitet», 2019.

6. X.E. Sultanov. Rangtasvir (Akvarda natyurmort ishlash) o'quv qo'llanma. Toshkent-2019.
7. X.X. Muratov, Qalamtasvir. Toshkent Ijod-print, 2020.
8. X.E. Sultanov, S.T. Sobirov. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. Toshkent «Ishonchli hamkor» 2021

INNOVATIVE
ACADEMY